

Den generøse by

Mette Prag

Tænk, hvis omsorgen for byens forskellige brugere havde samme fokus som valget af træer og planter. Foto/Photo: PLADS. Imagine if different users of the city were the subject of the same degree of care and attention as the selection of trees and plants.

Byen skal være for alle, men alt for ofte har vi fokus på majoritetsgrupper og glemmer resten, når vi udvikler og designer vores by. Vi gør plads til småbørnsforældrene, de sportsglade mænd og motionerende unge, alt imens f.eks. hjemløse, ældre og handicappede bliver glemt i designprocessen og ender med at være fysisk ekskluderede eller ikke føle sig velkomne. Der bliver nødt til at ske et skifte i den måde, vi tænker vores fælles arealer på. Vi skal som arkitekter være inddragende, så byen kan blive generøs. Der skal være plads til alle.

Som arkitekt gennem snart tre årtier har jeg gang på gang oplevet vigtigheden af dialog og inddragelse, særligt i mit arbejde med udvikling og renovering af byrum og parker. Jeg føler et kæmpe ansvar for at designe og skabe mere inkluderende byrum og gøre byen generøs over for alle.

Men hvordan gør man en by generøs, og hvad betyder det overhovedet?

Tænk, hvis omsorgen for byens forskellige brugere havde samme fokus som valget af træer og planter. Forestil dig, hvis fagligheden og forståelsen for brugerne og deres individuelle forskelligheder var sidestillet med fagligheden omkring vækstforhold, sol og skygge, vind, jordforhold, ydre påvirkninger osv. For det er præcist dét, som gør sig gældende i min måde at arbejde på.

Byen skal være for alle, men alt for ofte har vi fokus på majoritetsgrupper og glemmer resten, når vi udvikler og designer vores by. Fotos/Photos: PLADS. The city has to be for everybody, but far too often, we focus on majority groups and neglect the rest in the development and design of our cities.

Den sociologiske arkitekt

I samarbejde med lokalområder og dygtige landskabsarkitekter har jeg som bygherre i Københavns Kommune arbejdet med generøse byrum i perioden 2010-2020. Min rolle har bl.a. været at aflæse stedets sociale DNA, dynamikker og konflikter og at facilitere processen mellem lokalområdet og landskabsarkitekterne frem til et nyt design.

På samme måde som arkitekten forstår det konkrete steds fysiske forhold, bør stedets sociale DNA og dynamikker afkodes og være afgørende for det kommende design. Det kan man gøre ved at stille sig selv nogle spørgsmål i processen. Hvem er brugerne af stedet i dag? Hvad er der på spil? Konflikter og spændinger mellem brugere? Hvilke muligheder og mål er der? Hvilke brugere ønsker vi i fremtiden? Det kræver en mere sociologisk tilgang, hvor det ikke handler om at tælle og registrere antal, alder, køn, osv., men også om at have mere kvalitative metoder og dialoger *in mente* før og imens designudviklingen pågår.

Byrum og parker er under pres, når vores byer bliver mere tætbefolkede, og vi opholder os mere ude. Byrummet er vores fælles arena og uderum. En forlængelse af vores stue, køkken, børneværelse eller hjemmekontor. Her mødes vi med venner, slapper af, dyrker sport og bevægelse, spiser, drikker og reflekterer. I byrummet møder vi hele byens pallet af beboere. Også dem vi ikke ved første øjekast har noget til fælles med. Mennesker som lever på andre måder, ser anderledes ud, opfører sig anderledes eller har andre behov. Byen er mangfoldig og bør være generøs overfor alle. Det kræver en bevidsthed om, at byliv har mange former og farver, som vi skal være åbne og nysgerrige overfor. Som arkitekter kan vi styrke de sociale relationer og muligheder for fællesskaber, når vi f.eks. skaber steder til dyrkning, udekøkkener, refleksionsrum eller bevægelses- og legeområder.

Jeg oplever desværre flere og flere byrum, der kun er generøse overfor bestemte grupper, imens andre bliver glemt eller forsømt. Alt for mange steder favoriserer

maskulin sport og bevægelse og forældre med småbørn. Men hvad med enlige mænd over 50, brugere med anden etnisk herkomst end dansk, teenagepiger, ældre og udsatte borgere - blot for at nævne en håndfuld af de grupper, der sjældent er fokus på. Kender arkitekten deres behov, eller reproducerer vi egne behov og bias?

Tre forskellige projekter på Nørrebro i København har haft stor betydning for min måde at arbejde på og har bekræftet mig i vigtigheden af det sociale fokus, når vi skaber vores by.

Stengadeparken

Midt på Nørrebro, lige over for Folkets Park, på den anden side af Stengade, ligger et stort grønt areal, som i mange år har fremstået som en bagside til boligafdelingen. Lindetræerne stod tæt, der var evig skygge under træerne, og hele arealet udstrålede alt andet end en grøn og hyggelig oase. Forhistorien var, at de eneste brugere af parken i mange år var hjemløse og hashhandlere. Derfor var der stor mistro og betænkelighed fra de nærmeste naboer, da Områdefornyelsen under Københavns Kommune kontaktede boligafdelingen og beboerne om renovering af parken. Forhistorien, bekymringerne om, hvilke brugere der ville dominere parken, og manglende tillid til, at noget godt kunne opstå, prægede responsen.

Vi stod med andre ord med et stort grønt areal midt på Nørrebro uden egentlige brugere, men med masser af bekymrede naboer og et stort fokus på, hvem der i hvert fald ikke skulle dominere området. Et utroligt tungt udgangspunkt for en positiv dialog. Samtidig var det helt afgørende at få beboerne med på projektet, da de ejer arealet, og projektet derfor skulle vedtages på beboerforeningens afdelingsmøde.

Der skulle flere forsøg til, før afdelingsmødet i 2019 endelig vedtog et renoveringsforslag. De første designforslag led under, at vi i beboerdialogen ikke havde arbejdet dybtgående nok med beboernes bekymringer for, om området blev for attraktivt for hjemløse og festende unge. Beboerne blev f.eks. urolige, da de så, at stedet var meget smart og moderne, indrettet med en super flot skaterrampe, der samtidig kunne indeholde regnvand ved skybrud. Hvor skulle de selv være? De kunne slet ikke se sig selv i det. Derfor var der stor modstand mod et ellers super gennemarbejdet projekt med flotte og farvestrålende illustrationer. Vi havde i processen været for fokuserede på de strategiske samarbejdspartnere og mål om f.eks. streetsport og skybrudshåndtering, men ikke forstået stedets sociale brugerudfordringer ordentligt.

Efter denne erkendelse begyndte vi at arbejde mere nedefra med beboernes bekymringer og forstå, hvilke brugere der kunne skabe positivt liv og værtskab i parken. Modsatninger blev illustreret, og beboerne var gennem workshops selv med til at lave prioriteringerne mellem de modsatte behov. Det var også beboerambassadørerne, der præsenterede de nye forslag til afdelingsmødet og dermed stod på mål for forslagens prioriteringer. Det gjorde hele forskellen.

Projektet har givet mig den super vigtige læring, at vi kan være nok så fagligt dygtige til at analysere og designe, men hvis vi ikke tør arbejde med modstanden og bekymringerne, så risikerer vi at gå galt i byen og få projektet hældt af brættet. Godt design rammer rigtigt ved at gøre brugerne til hverdags eksperterne.

Stengadeparken
Nørrebro, 2014-2021
Rådgivere: Peter Munthe og Gårdrum

Folkets Park
Nørrebro, 2013-2015
Rådgivere: Kenneth Balfelt, Spektrum arkitekter, Logik & Co

Mimers Plads
Nørrebro, 2020-2021
Rådgivere: EFFEKT og PLADS

Folkets Park

Et andet godt eksempel på, hvor vigtig den sociologiske tilgang er for inddragende og generøse byer, er Folkets Park, der sammen med Folkets Hus har været et samlingspunkt for alternative miljøer i mere end 50 år. Livet og brugerne i huset og uden for i parken har over tid ændret sig mange gange. I 2008 renoverede Københavns Kommune parken, men allerede få år senere satte en bande-konflikt sit tydelige præg på området med skyderi, vanvittige biljagter og store forsamlinger af utryghedsskabende grupperinger.

Særligt cocktailen af mange unge mænd og hjemløse migranter prægede livet i parken, og lysten til at bruge stedet for andre grupper af borgere forsvandt fuldstændigt. Derfor igangsatte Københavns Kommune endnu en renovering, og denne gang omfattede renoveringen også parkens brugere og konflikter. Formålet var ikke at fjerne de daværende brugere, men at løse de problematikker, som var der, og gøre parken attraktiv for andre brugere også.

En vigtig del af processen var at forstå stedet, konflikterne, historien og sammenhængen med de fysiske forhold, før selve designfasen startede. En af problematikkerne var f.eks. helt konkret, at parken blev brugt som toilet af de hjemløse, da der ikke var offentlige toiletter i nærområdet. Det var derfor centralt at få etableret. Fundamentet for designudviklingen var, at designløsninger blev kvalificeret af brugerne. På den måde opstod der først og fremmest tillid og tryk mellem de daværende brugere, der var meget generøse og forstående overfor at invitere andre brugere og aktiviteter ind i parken, f.eks. ved at omdanne en brokonstruktion til et stort lege- og bevægelseselement. I anlægsfasen hjalp lokale unge til og der blev afholdt fælles aktioner med løgplantning og rullegræs.

De designmæssige greb var bl.a. at opløse amfiscenen i parkens indre med bevægelsesstier igennem parken og skabe flere zoner for forskelligt ophold. Dermed trak man flere brugere ind eller igennem parken, og man kunne både sidde tæt sammen i grupper og tage ophold lidt væk fra andre.

Endelig var belsningen i parken et gennemgående tema. Dilemmaet stod mellem at tilgodese de oprindelige brugeres behov for mørke, overfor at skabe tryk og overblik for de kommende brugere. Det var vigtigt at få de daværende brugeres forståelse for de fremtidige brugeres behov for belsning, så vi kunne undgå hærværk og konflikt, hvilket heldigvis lykkedes. Gevinsten ved at involvere stedets daværende brugere havde dermed flere formål: at få en indgående forståelse for stedets brugere og konflikter, få kvalificeret designet undervejs og sikre, at det endelige design blev brugt godt og passet på.

Renoveringen af Folkets Park blev færdig i 2015, og i dag er parken hyppigt brugt af alle slags borgere. Det store lege- bevægelseselement har givet familier og unge en anledning til at bruge parken, og således afspejler parkens brugere i dag den mangfoldighed af borgere, der bor i nærområdet, og der er fortsat plads til både hjemløse og unge mænd, der hænger ud.

Mimers Plads

I 2020 igangsatte Københavns Kommune endelig omdannelsen af Mimers Plads, efter mere end et årti med debat om Nørrebro Stationsområde. Pladsen ligger som den sidste plads på Nørrebrogade og danner sammen

de som arkitekten forstår det konkrete steds
l, bør stedets sociale DNA og dynamikker afkodes
ende for det kommende design. Foto/Photo:
s architects need to understand the physical char-
he site, they also need to decode its social DNA
and treat them as key design factors.

Alt for mange steder favoriserer maskulin sport og bevægelse og forældre med småbørn. Men hvad med enlige mænd over 50, brugere med anden etnisk herkomst end dansk, teenagepiger, ældre og udsatte borgere – blot for at nævne en håndfuld af de grupper, der sjældent er fokus på. Kender arkitekten deres behov, eller reproducerer vi egne behov og bias? Fotos/Photos: PLADS. Far too many places favour masculine sports and physical activities and parents with young children. But what about single men over 50, users with a minority ethnic background, teenage girls, elderly people and marginalized citizens – to mention a handful of the groups who are rarely in focus. Do architects know their needs, or do we simply reproduce our own needs and biases?

med jernbanebroen en port ind og ud af Nørrebro mod Bispebjerg. Pladsen udgør, sammen med den nyetablerede metroplads på Folmer Bentzens Plads, busluse på Nørrebrogade og Lyngsies Plads, et af Københavns travleste trafikknudepunkter for bus-, metro-, S-togspassagerer, fodgængere og cyklister.

Projektudviklingen tog afsæt i mere end 10 års dialog og dedikerede lokale ildsjæles ønsker om en grøn oase som kontrast til det hektiske trafikrum. Men der var også mange bekymringer omkring, hvem der ville bruge eller måske komme til at dominere pladsen. Stedet havde længe været præget af et stort og selvorganiseret brugtmarked, som mange følte sig generede af og utrygge ved. Igennem årene har markedet stået i tørvej under jernbanebroen, og som fodgænger skulle man kante sig forbi en stor skare, der solgte gamle mobilopladere og udtrådte gum-misko. Stemningen var livlig, der blev snakket højlydt, og udbredte tæpper med varer fyldte det meste af passagen og begrænsede derfor måden andre kunne bruge byrummet på. Der var mange bekymringer omkring, at dette marked, selv efter en renovering, fortsat ville komme til at dominere hele det nye grønne byrum.

Stedet skulle være en grøn oase midt i den travle by, men også indbyde til leg, til at familier havde lyst at sætte sig og unge havde lyst at hænge ud, imens larmen og tempoet fra de mange forskellige transportmidler kom lidt på afstand. Vi designede derfor flere indgange, passager på tværs, udsyn og nicher så flere grupper kunne sidde der, samtidig med at man kunne bevare et overblik. Ved at indsnævre vejprofilen kom der mere plads under jernbanebroen, så den snævre passage blev til en miniplads. De store dagligvarebutikker spillede også en vigtig rolle på pladsen ift. at skabe tryk, være et godt værtskab og en attraktion på pladsen.

Ingen skal ekskluderes, men alle skal inkluderes

Efter mange år undervejs er byrummet endelig færdig og fungerer rigtigt godt socialt, med plads til alle slags brugere. Sidste uge cyklede jeg forbi pladsen på vej til arbejde på en lun sommerdag. Folk sad på de formelle og uformelle siddepladser. Børn hoppede og kravlede rundt, og indenfor på pladsen var der roligt og grønt, mens folk myldrede ind og ud af butikkerne og stationsbygningen. Det var fantastisk at kunne se så mange års arbejde bære frugt.

Brugtmarkedet er der stadig. Det holder stadig til under jernbanebroen, men er flyttet til minipladsen, så der er mere luft omkring det, og andre kan lettere passere forbi. Ingen skal ekskluderes, men alle skal inkluderes.

80/20-metoden

De tre eksempler fra Nørrebro illustrerer, hvordan man med et sociologisk udgangspunkt kan skabe generøse designløsninger, så minoriteter kan give plads til andre, uden selv at blive presset ud. Men bør vi ikke i alle byrum have øje for, at majoriteten er mangfoldig og skal kunne rumme minoriteten?

Jeg ser det således, at hvis majoriteten fylder 80% så kan minoriteten sagtens rummes på de sidste 20% af byrummet. Det er en god tommelfingerregel, når man f.eks. arbejder i udsatte byrum. Metoden tager udgangspunkt i, at designet skal være gennemtænkt, sådan at minoriteten (de 20%) ikke må være for lille, så de føler sig

helt ekskluderede, samtidig med at majoriteten (de 80%) skal kunne rumme, inkludere og respektere de resterende 20%. Når designet skaber rum og lommer for andre behov og grupper, så kan vi skabe en mere generøs by.

I nogle byrum kan én gruppe dominere området på en måde, så andre føler sig utrygge eller får mindre lyst at bruge de fælles faciliteter. Det kunne f.eks. være en stor gruppe festlige unge i en park – eller som eksemplet fra det gamle Mimers Plads med brugtmarkedet. Her var den sociale balance i byrummet tippet, så én lille gruppe og dennes brug af byrummet fyldte 100%. Men vi skal heller ikke have så travlt med at få ryddet op, så minoriteten helt presses ud. Og omvendt skal vi have øje for, at majoriteten er mangfoldig, den har mange farver, former og behov – og kan godt være generøs.

Byudviklere og arkitekter har de senere år haft et stort fokus på klima, miljø og biodiversitet, men bør vi ikke have samme opmærksomhed på den sociale diversitet? Den er mindst lige så vigtig, når byen skal rumme os alle. Byens brugere er forskellige og har mange behov, og for at kunne se og løse de behov, bliver vi nødt til at forstå og tale sammen på kryds og tværs.

Mette Prag, uddannet arkitekt MAA. Startede i 2020 sammen med bysociolog Lyng Dyrholm konsulentvirksomheden PLADS, der skaber levende, solidariske og sammenhængende byrum, hvor mennesker føler sig hjemme og forbundne. 2011-2022 ansat i Københavns Kommune, Teknik- og Miljøforvaltningen, bl.a. som projektchef for Områdefornyelsen Indre Nørrebro. 1992-2011 ansat på tegnestuer i København og Berlin.